

رشحات عرفان (۱)

از آثار عبدالحمید اشراق خاوری (بخش سوم) (۲)

تنظیم و تدوین: وحید رأفتی

۴. آقا میرزا علی اکبر رفسنجانی

حضرت عبدالبهاء در یکی از الواح مبارکه چنین می‌فرمایند: "...نفوس مبلغ باید متوکلاً علی‌الله منقطعاً عما سواه منجذباً بنفحاته متوکلاً علیه مانند جناب آقا میرزا علی‌اکبر و آقا میرزا طراز‌الله سفر نمایند" (مانده آسمانی، طبع ۱۲۹ بدیع، ج ۵، ص ۱۶۴).

جناب اشراق خاوری در باره آقا میرزا علی‌اکبر مذکور در لوح فوق که آقا میرزا علی‌اکبر رفسنجانی است چنین مرقوم فرموده‌اند: "جوانی بود که صوتی ملیح داشت و در رفسنجان بروضه خوانی مشغول بود و احباء او را تبلیغ کردند و از آن بعد در محافل مناجات را بابتدع الحان می‌خواند. سفرهای تبلیغی به روسیه و سایر نقاط فرمود و با جناب طراز‌الله سمندری هم مدتی هم سفر بود و الواح بسیار به اعزاز آن دو نفر از کلک میثاق نازل شده است. و این سفرهای آن دو نفر در شصت سال قبل بوقوع پیوست. مشارطیه مدتی هم در اروپا و انگلستان بود و بامر مبارک بعضی از آثار و تلفیقات میرزا یحیی را از کتابخانه بریتیش میوزیوم British Museum لندن استنساخ کرد و در کتابی بنام (سرور البهائیین) مندرج ساخت و این کتاب بخط جناب میرزا علی‌اکبر میلانی محب السلطان بطبع عکسی منتشر شد ولی طبع آن باتمام نرسید و قسمتی که از آن بطبع

رسیده در نزد نگارنده موجود است. امر مبارک از آن جهت بود که این آثار منتشر شود تا احبای الهی برأی العین مشاهده نمایند که بین کلام خلق و الواح صادره از قلم اسم اعظم چقدر فرق است. میرزا علی اکبر حافظه عجیبی داشت و کتاب ایقان و لوح ابن ذنب و الواح مفضله بسیار از حفظ داشت و در حین صحبت با طالبان حقیقت از آن الواح مبارکه تلاوت میکرد. انتهى

اسفار جنابان رفسنجانی و سمندری که در متن فوق به آن اشاره شده مربوط به سالهای میانی دهه ۱۳۲۰ هـ ق (حدود سالهای ۱۹۱۰-۱۹۰۵م) است و در شرح حال جناب سمندری (مؤسسه ایادی امرالله، طبع ۱۳۰، ص ۵۴۶-۵۱۸ و پیام بهانی، شماره ۱۸۳، فوریه ۱۹۹۵م) مورد شرح و بسط قرار گرفته است.

جناب آقا محمد هدی نیز شرح مبسوطی از خدمات و اسفار جناب آقا میرزا علی اکبر رفسنجانی مرقوم فرموده اند که در سال هفتم مجله آهنگ بدیع (شماره ۱، ص ۱۹-۱۶ و شماره ۲، ص ۱۷-۱۹، ۱۳) که در سنه ۱۰۹ بدیع به طبع رسیده مندرج گردیده است. حضرت عبدالبهاء در لوحی که در کتاب مائده آسمانی (ج ۵، ص ۸۱) به طبع رسیده است چنین می فرمایند: "... جناب آقا میرزا طراز (۳) و آقا میرزا علی اکبر این دو نفس مبارک بسیار سبب سرور قلب عبدالبهاء شدند یقین است که بخدمات کلیه موفق خواهند شد و در ملکوت ابهی مانند ستاره صبحگاهی درخشنده و تابان خواهند گشت و علیهما بهاء الابهی یوم ولدا و علیهما بهاء الابهی یوم بلغا و علیهما بهاء الابهی یوم نادا و علیهما بهاء الابهی یوم یدرکان لقاء ربهما فی ملکوت ابدی قدیم و علیک بهاء الابهی ع ع ". همان طور که جناب اشراق خاوری اشاره فرموده اند آثار عدیده از قلم مرکز میثاق الهی خطاب به این دو نفر عزّ صدور یافته است. از جمله حضرت عبدالبهاء در یکی از الواح مبارکه چنین می فرمایند:

"بوشهر

حضرت طراز الله (۳) و حضرت علی اکبر رفسنجانی علیهما بهاء الله الأبهی

هو الله

ای دو منادی حقّ الحمد لله که با کمال جدّ و جهد بتبلیغ امرالله در جمیع ایران پرداختید و سبب سرور و شادمانی یاران الهی گشتید ندای حقّ بلند کردید و صیت امرالله را گوش زد هر مستند و ارجمند فرمودید سبب حیات جمّ غفیری شدید و علّت مسرت و بشارت جمعی عظیم گردیدید درگاه احدیت را بنهایت صداقت عبودیت نمودید و آستان الهی

را بغایت راستی پاسبانی فرمودید. از فضل و موهبت پروردگار امیدوارم که نتایج کلیه یابید و ثمره این خدمت را در ملکوت ابهی موهبت بی منتها مشاهده نمائید بعد از آنکه بندرهای شیراز را عبور و مرور فرمائید و یارانرا به وجد و طرب آرید و نفوس مستعدّه را تبلیغ کنید عودت به ارض مقصود نمائید که ما نیز از دیدار شما فیض یاب شویم و علیکما البهآء الابهی ع ع ."

و در لوح دیگر چنین می فرمایند:

"طهران"

بواسطه جناب حاجی میرزا عبدالله

جناب آقا میرزا علی اکبر و جناب آقا میرزا طرازالله (۴) فی ای ارض کانا

هوالله

ای دو بلبل گلبن معانی الطاف بینهایت حضرت رحمانی را ملاحظه نمائید که آن دو زجاج را بسراج هدایت کبری روشن نمود و آن دو مرغ سحر را در گلشن الطاف به ابدع الحان تغنی بخشید تا به گلبانگ روحانی بر شاخ گل رحمانی بیان حقائق و معانی نمائید و اسرار معنوی آشکار کنید، در سبیل جمال قدم آواره کوی و صحرا گردید و سرگشته اقالیم و دیار شوید به هر بلد مظموری که رسید معمور کنید و به هر گلخنی که مرور نمائید گلشن پر گل و ریحان فرمائید مانند ابر بهاری به هر خطّه و دیار فیض باران نیسانی مبذول دارید لسان تبلیغ بگشائید و ستایش محبوب آفاق کنید و بیان حجت و برهان نمائید و اسرار بیان و تبیان ظاهر و آشکار کنید یا لیتنی کنت معکم فافوز فوزا عظمیا. اثر خامه حضرت طراز سبب حصول عجز و نیاز شد و بنهایت خضوع بدرگاه ربّ و دود تضرّع و ابتهال نمودم و شما را تأیید ملکوت ابهی خواستم فی الحقیقه سزاوارید زیرا از هر دیار که گذشتید آثار انجذاب یاران و اهدای نفوسی از طالبان ظاهر و آشکار گردید طوبی لکم و حسن مآب بَخ بَخ لکم یا ایها الأصحاب طوعا لکم یا هداة الأحزاب و اشوقی الیکم فی جوف اللیالی و بطون الأسحار و ارجو ربّی ان يجعلکم نجمین ساطعین لامعین مؤتدین بنور الهدی فی الآفاق...".

کتاب جناب علی اکبر رفسنجانی تحت عنوان "سرور البهائیه" در ۲۳۵ صفحه انتشار یافته است.

۵. ابن نبیل

حضرت بهاء الله در سورة الاصحاح که در کتاب آثار قلم اعلی (طبع ۱۳۳ بدیع، ج ۴، ص ۸) به طبع رسیده چنین می فرمایند: "...ثم ذکر ابن النبیل من عندنا ان تجد في وجهه نضرة النعميم...".

در یادداشت های جناب اشراق خاوری در باره "ابن نبیل" چنین آمده است: "مقصود شیخ کاظم سمندر قزوینی است که در سورة الاصحاح مخاطب بخطبات شد و پس از رفع حجاب و عرفان رب الارباب رساله ای در ردّ یحیی ازل نوشت و به ادرنه حضور جمال کبریاء فرستاد و مورد قبول واقع گشت و به لقب سمندر ملقب شد و ذکر این رساله را جمال قدم در آخر لوح علی محمد سراج اصفهانی نازل فرموده اند و این لوح در جلد هفتم کتاب مائده آسمانی مندرج است." انتهى

شرح احوال جناب شیخ محمد کاظم سمندر و آثار ایشان به تفصیل در کتاب مصابیح هدایت (طبع ۱۲۹ ب، ج ۷، ص ۶۸-۳) اثر جناب عزیزالله سلیمان به طبع رسیده است. برای ملاحظه بیان جمال قدم در باره رساله جناب شیخ محمد کاظم سمندر به صفحه ۱۵ کتاب مائده آسمانی (طبع ۱۲۹ بدیع، ج ۷) مراجعه فرمائید. جمال قدم در لوح جناب ملا عبدالرحیم نیز به رساله استدلالیه ایشان اشاره فرموده اند. و آن لوح در سفینه عرفان (طبع ۲۰۰۰م، ج ۳، ص ۱۸) به طبع رسیده است. هویت استدلالیه جناب شیخ کاظم سمندر بر حقیر معلوم نیست. آثار و الواح مبارکه خطاب به جناب سمندر و عائله ایشان نیز در کتاب آیات بینات (طبع ۱۹۹۹م) منتشر گردیده است.

۶. ابن سمندر و نبیل ابن نبیل

حضرت بهاء الله در کلمات فردوسیة می فرمایند: "...این ایام حضرت افنان و امین علیهم بهائی و عنایتی بحضور و لقا فائز و همچین نبیل بن نبیل و ابن سمندر علیهم بهاء الله و عنایتی حاضر...". (اشراقات، ص ۱۲۸-۱۲۶)

در باره ابن سمندر در یادداشت های جناب اشراق خاوری چنین مذکور است: "مقصود میرزا عبدالحسین پسر مرحوم شیخ کاظم سمندر قزوینی است که در ارض اقدس با جناب نبیل بن نبیل آقا شیخ محمد علی قزوینی که عموی ابن سمندر بود بحضور مبارک جمالقدم جل جلاله مشرف بودند. در محاضرات جلد اول عکس ابن سمندر و نبیل بن

نبیل و غیرهما مندرج است و شرحی هم مسطور گردیده است. "انتهی همان طور که جناب اشراق خاوری در یادداشت خود تصریح نموده‌اند تصویر و شرح مطالب مربوط به جناب نبیل بن نبیل در صفحات ۲۱۳-۲۰۹ کتاب محاضرات (طبع ۱۹۹۴م، ج ۱) مندرج است.

۷. افنان (در کلمات فردوسیّه)

کلمات فردوسیّه که فقره‌ای از آن نقل شد در اواخر سنه ۱۳۰۶ هـ ق (۱۸۸۸م) از قلم جمال قدم به اعزاز جناب حاجی میرزا حیدر علی اصفهانی عزّ نزول یافته است. در فقره فوق مقصود از افنان، آقا میرزا محسن افنان و مقصود از امین، حاجی میرزا ابوالحسن امین اردکانی است.

۸. اهل قاف و حاجی ابراهیم قزوینی

حضرت بهاء الله در لوح الروح چنین می‌فرمایند: "... حضر بین یدی الله کتاب عن احد من اهل القاف الذی توقّف فی هذا الامر من قبل و سئل فیہ عن شأنی... " (آثار قلم اعلیٰ، طبع ۱۳۳، ج ۴، ص ۱۳۸-۱۳۷)

در باره عبارت فوق جناب اشراق خاوری چنین نوشته‌اند: "مقصود از «اهل القاف» اهل شهر قزوین است و مقصود از «الذی توقّف فی هذا الامر من قبل و سئل فیہ عن شأنی» حاجی ابراهیم قزوینی ملقب به خلیل است که در آغاز امر از عرفان حق منیع محروم بود و پیروی یحیی ازل می‌کرد و عریضه‌ای بساحت اقدس جمالقدم تقدیم داشت و سئوالاتی چند نمود. از جمله سئوال از مقام و ادعای جمالقدم بود و از جمله سئوال از ابناء جمالقدم کرده بود و از فطرت و در باره مقام روح سئوال کرده بود و لوحی منیع در جواب او نازل شد و مشارالیه پس از زیارت لوح مبارک مؤمن گردید و از ظلمات شیطان بنور یزدان راه یافت و بلقب خلیل معروف گردید اعقابش امروز در ظل امرالله هستند و معروف به خلیلی میباشند و قسمتی از لوح او را حضرت ولی امرالله جلّ سلطانه در کتاب گلینینگز [Gleanings] بانگلیسی ترجمه فرموده‌اند." انتهی

برای ملاحظه فقراتی از لوح جناب حاجی ابراهیم خلیل قزوینی که در کتاب منتخباتی از آثار حضرت بهاء الله [Gleanings] (طبع ۱۴۱ بدیع) به طبع رسیده به فقرات شماره ۳۸-۳۳، ۱۲۷ مراجعه فرمائید. لوح مزبور در صفحات ۱۷۶-۱۷۱ کتاب مانده آسمانی (طبع ۱۲۱

بدیع، ج ۸) نیز به طبع رسیده است. قطعه شماره ۷۷ در کتاب *Gleanings* نیز مأخوذ از یکی دیگر از الواح جناب حاجی ابراهیم خلیل قزوینی است. حاج ابراهیم خلیل در دوره حضرت عبدالبهاء نیز مخاطب الواح آن حضرت قرار گرفته است. برای ملاحظه یکی از الواح ایشان و شرحی در باره مشارالیه به کتاب *مآخذ اشعار در آثار بهائی* (طبع ۲۰۰۰، ج ۳، ص ۷۳، ۷۷) مراجعه فرمائید.

یادداشت‌ها

۱. در آثار مبارکه بهائی اشارات و کنایات و عبارات و تلمیحاتی وجود دارد که شرح و توضیح آنها می‌تواند برای نفوسی که در آثار مزبور مراجعه می‌کنند مفید واقع شود. رشحات عرفان شامل این نوع توضیحات و نیز بعضی مدارک و اسناد و آثاری است که تاکنون طبع و نشر نشده و برای اطلاع از سابقه تاریخی یا مندرجات آثار مبارکه مفید واقع می‌شود.
۲. یادداشت‌های کوتاهی که از جناب عبدالحمید اشراق خاوری باقیمانده توسط جناب دکتر وحید رأفتی تنظیم و تدوین می‌گردد و تحت عنوان "از آثار عبدالحمید اشراق خاوری" در رشحات عرفان منتشر می‌شود. برای اطلاع از سابقه نگارش این یادداشت‌ها و کیفیت تسوید و تهیه آنها به مقدمه‌ای که در صفحه ۲۰۳ سفینه عرفان (دفتر چهارم) درج شده مراجعه فرمائید.
- ۳ و ۴ "آقا میرزا طراز" یا "آقا میرزا طرازالله" مقصود ایادی امرالله جناب طرازالله سمندری است.